

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SEPTEMBER 5 • 2008

**Spillingsskatten – världens största vikingatida silverskatt!
Sjättedelsören på plants
FIDEM 2007 i Colorado Springs
Konstnären Berndt Helleberg 1920-2008**

Pris 20 kr

NY BOK OM GOTLÄNDSKA MYNT

Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140-1220.

av Nanouschka Myrberg

Under början av 1100-talet påbörjades på Gotland en av det svenska områdets tidigaste myntningar. Men vem stod bakom den, och varför började mynten att präglas just där och då? De första gotländska mynten och deras historiska sammanhang står i fokus för denna nya avhandling.

E-posta din beställning till:

Svenska Numismatiska Föreningen - info@numismatik.se

eller

Numismatiska Forskningsgruppen - christina.larsson@ark.su.se

Pris: 200:- + frakt

Stockholms
universitet

Innehåll SNT 5 • 2008

Sid.

Artiklar och notiser

Sebou – ny myntort i Spillingsskatten	104
Östersjöseminarium om Spillingsskatten – världens största vikingatida silverskatt!	106
Karl XI:s och Karl XII:s sjättedelsören på plants. <i>Några funderingar och betraktelser</i>	108
Colorado Springs, FIDEM:s XXX kongress 2007. <i>En reseberättelse</i>	111
FRIMYNT 2008	117
Tumba Bruksmuseum i Dublin	120
<i>Pulp and Paper Week</i> – första riktiga projektet för Nätverket för pappersmakare i Sverige	121
Kungar och pengar i Pommern 30/4 – 4/5 2009. Resa i svenska spår i Tyskland med Svenska Numismatiska Föreningen	122
En kvartett dubbelpräglade femöringar	123

Stående rubriker

Nya mynt. Selma Lagerlöfs minnesmynt	110
Pressklipp.	117, 121
Personalia. Berndt Helleberg 1920-2008	118
Föreningar.	121
Nytt om mynt. Myntningsort blir utgivningsort	121

Omslag

Skulptören, tecknaren och medaljkonstnären Berndt Helleberg, Åkersberga, har avlidit. Som konstnär vann han ett stort internationellt rykte. Som medaljkonstnär var han nydanande och sprängde medaljernas traditionella utseende genom att ge dem oregelbundna former. Hellebergs radikala stil ses bl.a. på medaljen *Havet ger – havet tar* (infälld i bilden), för vilken han vann första pris år 1955 vid FIDEM:s kongress i Stockholm samma år.

På omslaget ses Berndt Helleberg sittande på trappan till sin stuga på Gotland, fotograferad av sonen Tomas. Läs mer om denne mångsidige konstnär i minnesartikeln på sidorna 118-119 skriven av Marie-Astrid Voisin och Lars Lagerqvist.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel. 08-667 55 98
onsdag – torsdag
kl. 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71

E-post: info@numismatik.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel. 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

E-post: mgl@myntkabinettet.se

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Monica Golabiewski Lannby

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse.
För insänt, ej beställt, material
ansvaras ej. SNT:s texter och bilder
lagras elektroniskt och publiceras
i pdf-format på SNF:s och KMK:s
hemsidor. Den som sänder material
till SNT anses medger elektronisk
lagring/publicering.

Tryck:

Alfa Print, Sundbyberg

ISSN 0283-071X

Föreningens aktiviteter

Hösten 2008

HÖSTEN 2008

SEPTEMBER

24 Diskussionsafton

Plats Banérgatan 17

18.00 Ta med er ett numismatiskt ämne som ni vill ta upp till diskussion eller ett föremål som ni vill berätta om.

Henrik Klacken-
berg 29/10.

OKTOBER

29 Föredrag av Henrik Klacken-berg

Plats Banérgatan 17

18.00 Henrik Klacken-berg berättar om KMK:s verksamhet när han var chef under de dynamiska åren 1993-1998 när det nuvarande KMK skapades.

NOVEMBER

22 Myntets Dag

Plats KMK

Myntmässa med SNF-auktion.

Mer information kommer i senare nummer av SNT.

26 Föredrag av Torbjörn Sundqvist

Plats Banérgatan 17

18.00 Föredrag av Torbjörn Sundqvist: Myntningen av plåtmynt i Wismar.

VÄLKOMMEN!

Kungl. Myntkabinettets verksamhet

KUNGL. MYNTKABINETTET har under våren arbetat med sitt varumärke vilket naturligtvis kommer att få olika konsekvenser. Främst handlar det om att KMK nu ska presentera sig som ett museum med ekonomisk inriktning. Medaljkonsten finns självfallet kvar i verksamheten men blir mindre framträdande än tidigare, åtminstone under de närmaste åren.

Under hösten kommer museet att arbeta intensivt med att öka belysningsgraden i samtliga utställningar – nödvändigt men också mycket kostsamt.

Flera önskeutställningar står för dörren. Det kan bli en serie om det ständigt aktuella ämnet pengar och brott: *Falsa pengar; Pengar och droger; Pengar och sex* etc. Alla dessa ämnen ska presenteras med bakgrundshistoria och nutidsperspektiv.

Vår senaste större produktion, den om plåtmynt och sedlar, har blivit en succé!

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.

Kansli: besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: måndag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.

www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.

Utställningar: sept. – maj, lörd.-sönd., juni – aug. tisd.-sönd., kl. 11.00-16.00.

www.tumbabruksmuseum.se

Sebou – ny myntort i Spillingskatten

Av Gert Rispling och Jonas Rundberg

Gotland är vikingaskatternas sagoö. Inget annat område i världen kan mäta sig med Gotland i fråga om fynd från vikingatiden (ca 800-1140 e.Kr.). I Sverige har närmare 246.000 vikingatida mynt påträffats, fördelade på 2.750 depå- och lösfynd. Två av tre mynt är funna på Gotland (168.000 mynt fördelade på 1.050 fynd).

Nästan alla mynt i skatterna kommer från främmande länder. Man kan sätta år 970 som en gräns. Före detta år kom mynten generellt från Kalifatet och Ryssland. Från Ryssland (eller rättare sagt det område som senare blev Ryssland) kom efterpräglingar eller samtida imitationer av islamiska mynt. Efter 970 kom mynten i vikingatidsskatterna huvudsakligen från Västeuropa, särskilt Tyskland och England.

Antalet orientalska mynt funna i landet är 85.000, varav 67.000 på Gotland (källa: Gotländskt Arkiv 2004).

1999 ÅRS FYND FRÅN SPILLINGS i Othems socken på Gotland har välförtjänt fått mycket uppmärksamhet och stora rubriker. Världens största bevarade vikingatida silverskatt upphör inte att intressera allmänhet och forskare. Skatten, som väger 65 kg, innehåller förutom smycken och bit-silver (50 kg) en stor mängd mynt (15 kg). Drygt 14.300 mynt enligt en preliminär inventering, nästan alla islamiska från kalifens rike.

Spillingskatten är det största fyndet under 1900-talet (på 1800-talet fanns ett par större fynd i Ryssland, men de är skingrade). Skatten är fyndfördelad av Riksantikvarieämbetet till Statens historiska museer, varvid Historiska museet ansvarar för det icke-numismatiska materialet och Kungl. Myntkabinettet för mynten (KMK inv.nr 103 302, 103 303). Spillingsfyndet är utlånat på långlån till Länsmuseum på Gotland i Visby. Där fick i juni 2007 Spillingskatten en egen utställning. I mitten av maj

1. Dirhamfragment från Subū (Sebou) i Marocko präglat år 221 e.H. (836 e.Kr.).
Foto: Jonas Rundberg.

2008 hölls ett tvådagarsseminarium i Visby om Spillingsfynden (se närmare på annan plats i denna tidning).

Fyndomständigheter

De yngsta mynten i skatten bär årtalet 257 efter hijra (29/11 870–17/11 871 e.Kr.). Det bör ha tagit minst 5-10 år för mynten att förflyttas från ursprungsområdet till sin gotländska destination. Studier har visat att omloppstiden kunde vara lång på 800-talet (men blev snabbare mot mitten av 900-talet).

Förmodligen gömdes skatten i jord omkring år 880, men det är en ungefärlig datering. Arkeologerna menar att skatten – som egentligen utgörs av två depåer (samt en bronsdepå) nedlagda ett par meter från varandra – gömdes under golvet i ett förråds-hus.

Svårigheter

Tyvär är mynten i hög grad korroderade, vilket är ovanligt på det kalkrika Gotland. Nio av tio mynt i Spillingskatten är fragmenterade, alltså avsiktligt delade i små, små bitar (ofta 1/4 ned till 1/10). Korrosion och fragmentering har gjort bearbetningen av mynten svår och långsam.

Inte bara världens största, Spillings är nog också världens svåraste fynd. Drygt 5.000 av mynten hann undersökas innan arbetet temporärt lades ned för ett par år sedan och fyndet ställdes ut på Gotland.

Ny mynttyp funnen

En del av mynten är kvar i Stockholm och bestämningsarbetet med Spillingskatten har återupptagits.

Nyligen påträffades ett mynt med en för vikingatiden ny myntort, *Subū*. Myntet kommer från idrisidernas dynasti i nuvarande Marocko. Myntortsnamnet står att läsa längst ned i den inre omskriften runt åtsidans centrumfält: [I Allahs namn! Detta silvermynt är präglat] i Subū år [22]1. År 221 motsvarar 836 e.Kr. (fig. 1).

Ett enda exemplar av Subū-mynt år 221 är känt sedan tidigare (Eustache 86), och det nya exemplaret är stampidentiskt. De två exemplaren har alltså slagits och präglats med samma myntstamper.

Mynt från så i tid och rum avlägsna myntgrupper som idrisidiska mynt uppvisar nästan aldrig stampidentitet mynten emellan – de har cirkulerat lång väg under lång tid. Men i detta fall kan den exceptionella stampidentiteten förklaras av att det med all sannolikhet aldrig gjordes fler än ett stamper i denna myntort detta år.

Marocko

Myntortens exakta läge är inte känt. Den marockanske historikern Daniel Eustache, som skrivit standardverket *Corpus des dirhams idrisites* (Rabat 1970-1971), har föreslagit ett troligt läge vid floden med samma namn, i dag Sebou. Seboufloden kommer från Atlasbergen och rinner ut i Atlanten (fig. 3). Subū var en av drygt tjugo idrisidiska myntorter, där islamisk-arabiska silvermynt präglades för användning i Nordafrika.

Idrisiderna härskade i nuvarande Marocko och västra Algeriet. De utgjorde den första nordafrikanska dynasti som gjorde sig fri från Bagdadkalifatet, vilket skedde år 172 / 789. På den tiden kände mynt inga gränser, så de idrisidiska mynten cirkulerade även i centrala delar av kalifatet.

Från Irak och Iran spreds mynten

2. I förstoring syns myntortsnamnet tydligt, trots kraftig korrosion:
... dirham bi-Subû sanat ihdâ ...
(... silvermynt i Subû år ett ...).
Foto: Jonas Rundberg.

utanför kalifatet via Kaukasus till khazarernas mäktiga rike vid Kaspiska havet och Svarta havet. På floder-na i Ryssland transporterades mynten av vikingar och andra nordbor för att till slut – vanligen via Finska viken – hamna på Gotland och andra fyndområden runt Östersjön.

Proveniensen

Spillingsexemplaret är det första – oavsett årtal – med känd fyndproveniensen. Märkligt nog är inget mynt från Sebou känt från något annat fynd i Mellanöstern, Ryssland eller Skandinavien. Endast en handfull exemplar – med andra årtal – är kända sedan tidigare, alla i händerna på privata samlare i Marocko och Frankrike. Naturligtvis kunde enstaka islamiska mynt finna vägen över Medelhavet direkt till Västeuropa och Karolinska riket (nuvarande Frankrike), men den huvudsakliga orienteringen var österut utefter Medelhavets södra kust.

Det är inte troligt att mynten i Spillings skulle ha kommit till Gotland via Västeuropa. Sammansättningen, med lokala ”ryska” mynt av islamisk typ (d.v.s. imitationer), visar att Spillingsmynten har kommit via Ryssland. Dessutom är många av mynten i Spillings testade med knivsnitt i kanten (s.k. randtäljor eller *nicks*), ett fenomen som numera hänförs till Ryssland (khazarerna?). Ulla Linder Welin ansåg att dessa tidiga prober är en skandinavisk företeelse, men de finns redan i östra Ryssland.

3. Karta med den nya idrisidiska myntorten Subû markerad med kryss.

- 1 = al-Andalus.
- 2 = Wafila.
- 3 = Tudgha.
- 4 = Tilimsån.
- 5 = Ifriqiya.
- 6 = al-ʿAbbasiyya.
- X = Subû.

Shia

Idrisiderna och flera andra maktgrupperingar i det muslimska Nordafrika var shia-muslimer, vilka man i dag främst associerar med Iran och delar av Irak. På myntet syns detta genom namnet Ali på åtsidan. Ali, som var kusin och svärson till profeten Muhammed, var under åren 35-40 / 656-661 islams fjärde kalif innan han (Ali) mördades till följd av maktkampen inom islam.

Idrisidernas grundare Idris var i rakt led släkt med profeten. Namnet Idris står överst på frånsidan. Eller rättare sagt, stod. Den delen av myntet är avsiktligt bortklippt eller oavsiktligt bortkorroderat, så namnet går inte att läsa.

Nederst på frånsidan skymtar svagt namnet på den aktuella idrisidiske emiren, som i detta fall också hette Ali (221-234 / 836-849). Denne Ali var myntherre och garant för att mynten höll god kvalitet – vilket de inte alltid gjorde.

Vikt och halt

Nordafrikanska islamiska mynt har ofta lägre vikt och silverhalt än mynt från kalifatets centrala myntorter. Någon haltanalys har ännu inte gjorts på mynt ur Spillingsfyndet.

Ny skrift om de svenska plåtmyntens historia
1644 – 1776

Pris 70 kr + porto

Kan beställas på
konferens.butik@myntkabinettet.se
eller köpas i
KMK:s butik
tel. 08-5195 5304

KUNGL. MYNTKABINETTET
SVERIGES EKONOMISKA MUSEUM

Köpes

Kopparplåtmynt, klippingar
Tel.: 073-0731130

Östersjö- seminarium om Spillingsskatten – världens största vikingatida silverskatt!

TVÅ AV SVERIGES STÖRSTA vikingatida myntskatter någonsin samt en bronsskatt uppdagades sommaren 1999 på ägor tillhöriga gården Spillings i Othems socken nära Slite, som ligger alldeles vid kusten på nordöstra Gotland. En teveinspelning rörande de ständiga problemen med plundring av fornlämningsområden på Gotland hade just pågått. Till denna hade en åker utvalts för reportaget med anledning av att två silverskatter tidigare hade påträffats där. Dessutom hade markägaren och upphittaren – Björn Engström – noterat några enstaka mynt och silverbarrer.

Efter inspektionen genomsöktes åkern med metalldetektor och en stor vikingatida myntskatt vägande ca 25 kg var funnen! Snart undersöktes fyndplatsen ytterligare. Endast tre meter från det första fyndet påträffades en ännu större silverdepå med arabiska mynt, mängder med armbyglar, armringar, tenar och barrar. Denna skatt vägde inte mindre 40 kg! Som om detta inte vore nog hittades efter en avslutande undersökning en stor bronsskatt om ca 20 kg som förvarats i en träkista med järnbeslag. Den innehåller armbyglar, dräknålar, halsringar m.m., men inga mynt fanns med häri. Silverskatterna och den märkliga bronsdepån har högsta vetenskapliga värde både var för sig och inte minst tillsammans.

Efter genomgången arkeologisk undersökning av fyndplatsen visade det sig att alla tre depåerna hade legat undagömda i en större förhistorisk byggnad av vilken stora stenar och stolphål och till och med stolpar finns bevarade. Boplatsen var tidigare okänd för de antikvariska myndigheterna men har nu kunnat dateras till

Myntet med en stiliserad hjort på ena sidan och ett strålansikte på den andra är med största sannolikhet präglat i Hedeby (Haithabu) omkring år 825. Två sådana mynt finns i skatten från Spillings, som i övrigt innehåller mest abbasidiska mynt förutom smycksilvret. Malmer 1966, KG5, pl. 35. KMK 103 303. Foto: Gabriel Hildebrand.

yngre järnålder. Undersökningarna utfördes av Länsmuseet på Gotland. Depåerna inlöstes och fyndfördelades år 2002 till Statens historiska museer (Historiska museet och Kungl. Myntkabinetten).

Mynten

Fyndet är sensationellt. Den ena skatten innehåller ca 5.000 mynt och den andra så många som ca 9.300 mynt. Större andelen utgörs av sönderbrutna mynt och fragment, endast ca 12% av mynten är hela. I den mindre skatten har föremålen en beläggning med silverklorider, vilken i många fall har orsakat irreparabla skador på ytskikt och dekor. Anledningen till detta har man ännu inte kommit fram till, men salt eller urin och gödsel i dess omedelbara närhet kan vara orsaken.

Den sammanlagda bilden efter den första genomgången av ungefär en tredjedel av mynten var att innehållet i stort sett utgör präglingar från fyra kronologiska perioder:

1. 500- och 600-talen. Sasanidiska – persiska – och arab-sasanidiska drachmer av persisk typ.
2. Ca 700-750. Arabiska mynt från den umayyadiska tiden. De första bildlösa (islamiska) silvermynten i valören dirham.
3. 750-833. Första abbasidiska perioden.
4. 833-870. Andra abbasidiska perioden.

Det är Gert Rispling, antikvarie vid Kungl. Myntkabinetten, som utför bestämningarna av mynten.

Skatterna har sannolikt samlats under 800-talet fram till år 870-871

och mynten är knutna österut, genom Ryssland bort mot Khazarriket och ner i abbasidernas kalifat. Ett helt och tre fragmentariska mynt är från Sydkandinavien, troligen präglade i Hedeby på 820-talet. Ett enda bysantiskt mynt finns med, präglat för kejsar Theofilos i Konstantinopel på 830-talet. Alla övriga mynt är orientalska: 23 persiska och resten islamiska präglingar. Äldsta myntet är ett av de persiska, präglat för en sasanidisk storkonung år 539. De abbasidiska mynten dominerar i fyndet och det yngsta är från 870. Nedläggningstiden bör ligga kring 875-880.

Seminarier

Högskolan på Gotland, Länsmuseet på Gotland samt Länsstyrelsen i Gotlands län med respektive Nils Blomkvist, Gun Westholm och Majvor Östergren i spetsen hade inbjudit till ett s.k. Östersjöseminarium vid Högskolan på Gotland den 15 och 16 maj i år. Seminariet behandlade Gotland i vikingatidens världshandel – en workshop om Spillingsskatten. Syftet var att formulera en strategi och ett program för internationell forskning rörande fynden från Spillings. 31 personer från olika institutioner, som t.ex. Riksantikvarieämbetet, Stockholms universitet, Högskolan på Gotland, Sigtuna museum och Länsmuseet på Gotland deltog. Från Kungl. Myntkabinetten kom undertecknade.

Under föregående vinter hade en bok tagits fram som sammanfattar vad man i dag vet om fynden i Spillings. Boken kom ut lagom till seminariet.

Seminarierets första dag ägnades bl.a. åt en presentation av innehållet i nämnda bok. Majvor Östergren inledde med att redogöra för Spillingsskatterna samt om de vikingatida silverskatterna i stort, vilka hon med rätta anser utgöra ett världsarv. Liknande skatter hittas inte i myntens hemländer. Fältparkeologen Per Widerström, som var aktiv i framtagandet av skatten, berättade om Spillingssgård – en rik vikings bosättning på nordöstra Gotland. Kulturgeografen Dan Carlssons föredrag handlade om vem som

Musa rasul Allah [= Moses är Guds sändebud] är den unika arabiska texten på fjärde raden på detta mynts frånsida.

Det är en imitation gjord i Khazariska riket, östra Europas mäktigaste statsbildning under 700- och 800-talen.

Myntet kan genom tpq dateras till 837 / 838 och har präglats i Ard al-Khazar – khazareernas land.

Detta land låg på stäpperna mellan Svarta havet och Kaspiska havet, norr om Kaukasus.

En förtydligande teckning av frånsidan med den unika texten är gjord av Gert Rispling.

KMK 103 303. Foto: Gabriel Hildebrand.

kan ha ägt förmögenheten, om själva skatten, gården och bygden. Han frågade sig, och deltagarna, om vilken funktion dessa skatter och gårdens ägare kan ha haft i Spillingss.

På eftermiddagen talade Gun Westholm om Gotland och dess omvärld, om fynden från Spillingss i ett större historiskt perspektiv. Nils Blomkvists föredrag hade titeln Spåren av en svunnen världskonjunktur. Jan Gullman, pensionerad f.d. kemist, berättade om sina studier av vikter och viktsystem. Bernt Johanssons föredrag handlade om kulturer och folk i österled och om vad mynten i skatten kan ha varit värda i ursprungsländerna. Han gav bl.a. olika exempel på priser på slavar.

Slutligen hade historikern Erika Sandström från Högskolan på Gotland valt rubriken Vem älskar Spil-

lingsskatten? till sitt föredrag som handlade om lokalbefolkningens intresse, eller som hon uppfattade som ointresse, för traktens kultur och hur man skulle ställa sig till det.

På kvällen visades den nya utställningen om Spillingssfynden på Gotlands fornsal för deltagarna.

På seminariets andra dag gjorde vi en utflykt till fyndplatsen. Allt man kan se numera är förvisso endast en åker men det är känslan att vara på platsen för en stor händelse som räknas. Större delen av dagen ägnades åt gruppdiskussioner angående seminariets fortsättning i form av en världskongress om Gotlands ekonomisk-historiska betydelse under vikingatiden i internationellt perspektiv med Spillingsskatten i centrum. Kongressen är tänkt att äga rum om cirka två år.

Boken om Spillingss

Spillingsskatten – Gotland i vikingatidens världshandel är titeln på den bok som flera av föredragen utgick ifrån. Den har tillkommit i samarbete mellan öns egen länsstyrelse, länsmuseum och högskola. Utgivare är Länsmuseum på Gotland. Redaktör har varit Ann-Marie Pettersson och bildredaktör Gun Westholm. Boken är på 205 sidor och författarna utgör några av nämnda föredragshållare. Pris 325 kronor.

Vill du veta mer om Gotlands fortid? Sök på www.lansmuseetgotland.se

Monica Golabiewski Lannby
Gert Rispling

Litteratur

Malmer, B.: Nordiska mynt före år 1000. *Acta Archaeologica Lundensia* 4. Lund 1966.

Rispling, G.: Spännande mynt i Spillingsskatten. *Gotland Vikingaön*, s. 123-133. *Gotländskt Arkiv* 2004.

T.v. ses omslaget till den nyutkomna boken om Spillingsskatten.

T.h. avbildas en sida ur boken.

Bilden visar den större av silvredpäerna efter att den tagits in till länsmuseum i gipspreparat.

Den innehåller mängder av mynt, fler än 9.000, samt omkring 300 armbyglar.

Foto: Göran Ström.

Karl XI:s och Karl XII:s sjättedelsören på plants

Några funderingar och betraktelser

SOM SAMLARE AV KOPPARMYNT stöter man ibland på mynt på plants, det vill säga mynt som av olika anledningar inte stansats ut från tenen vid tillverkningen. I allmänhet gäller detta valsverkspräglade mynt och i synnerhet sjättedelsören.

Något förenklat kan man säga

2. 1/6-öre sm 1673. Fyra mynt på plants. Ca 28x114 mm. Vikt 43,40 g.

Ex. Olof Hallborg (samlingen såldes på Bukowski 106 1897. 4-plantsen gick då för 36 kr. På samma auktion såldes ett 2½-öre för 25 kr); Cavalli (dock ej i katalogen 1927); kriminalöverkonstapel Bernhard Olofson, Göteborg 1947 # 541; John Pedersen, Borås.

1. 1/6-öre sm 1668 med oregelbunden plants. Ca 31x35 mm. Vikt 9,31 g. Ex. Hyckerström 1885 # 567; Bukowski 1889 auktion 52 # 964; A. Coyet 1902 # 830; Gustaf Cavalli 1927 # 68; D. Holmberg 1936 auktion 156 # 405; Antikören 10 # 246, 13 # 229 m.fl.; Ahlström 54 # 600.

att präglingstekniken gick till så att långa koppartenar fördes in mellan två präglingsvalsar, vardera med ingraverad åt- respektive frånsida. För att få ett jämnare tryck när tenen fördes mellan valsarna graverades stjärnor mellan myntbilderna. På Karl XI:s mynt var dessa femuddiga, medan de på Karl XII:s mynt var sexuddiga eller bestod av fyllda davidstjärnor.

Resultatet av präglingen blev en ten med myntbilder på båda sidor, varefter mynten stansades ut och överbliven koppar gick till omsmältning. Man insåg dock tidigt svårigheterna med att få myntbilderna parallella, varvid en del av mynten blev snedställda. Ena sidan blev bra, medan den andra ofta visade prov på förskjutning av myntbilden så att spår av nästa mynt blev synligt.

Om man studerar något mynt på plants kan man många gånger förstå varför detta kasserats och därmed inte stansats ut. Tenen kan ha varit för smal eller för tunn, kopparen kanske inte har varit tillräckligt ren, stamparna kanske har spruckit eller brustit så att det därför bildats klumpar på mynten. Dubbelprägling har också förekommit på någon enstaka plants. Orsakerna kan

alltså ha varit många, men ibland ser man prov på i det närmaste perfekt centererade mynt på tillräckligt bred ten med vacker prägling utan klumpar eller annat som skulle ha motiverat kassation. Varför kasserades då dessa?

Vidare stöter man då och då på exemplar som har ”dövade hörn”, vilket innebär att de har klippts i hörnen så att de blivit åttkantiga i stället. Man kan lätt få uppfattningen att de visats upp, kanske för någon betydelsefull person. Kanske har en del av plantsarna tjänat som souvenirer eller gåvor till besökare på myntverket. Det finns även något enstaka försilvrat exemplar som möjligtvis skulle kunna vara exempel på detta.

En annan sak som tål att begrundas är att icke utstansade mynt var ogiltiga betalningsmedel vid denna tid, åtminstone har teorier om detta lagts fram. Ändå har nästan alla bevarade exemplar spår av slitage, så efterlevnaden av en sådan lag var nog inte så utbredd. Troligtvis har dessa plantsar cirkulerat efter vikt och ej efter valör, då ägaren till myntet ifråga rimligtvis även ville ha betalt för kopparen i periferin. Man kan tänka sig att mervärdet på dessa mynt, d.v.s. metallen utanför myntbilden, var cirka 50% utöver åsatt värde.

1/6 öre sm var den lägsta valören av reguljära mynt i riket och troligtvis vägdes de säckvis vid större betalningar. Då det var vårt första kreditmynt var man ej heller förpliktigad att ta emot mer än 10% av den totala likviden av denna myntsort. Gränsen

3. 1/6-öre sm 1681. Ca 27x57 mm.
Vikt 20,22 g. Två mynt på plants. Tenen är inköpt från
England via Norge. Okänd proveniens.

4. 1/6-öre sm 1686 på plants.
Ca 30x30 mm. Vikt 10,74 g.
Ex. Ericson 29/5-1896 (8 kr); Pripp; Ahlström 29
545; Myntgalleriet lagerlista 10 # 107.

6. 1/6-öre sm 1708/7. Tre mynt på plants.
Ca 29x76 mm. Vikt 20,05 g.
Enligt tidigare ägare kommer tenen från en äldre
samling i Blekinge. Okänd proveniens.

sänktes senare till 2%.

Något annat som kan noteras är att somliga årtal är överrepresenterade i förhållande till andra år. Årtalen 1673, 1686 och 1708 är klart vanligare än andra, ändå präglades dessa mynt i 19 år under en 42-årig period. Hur kan det då komma sig att andra årtal är så sällan förekommande? Vissa årtal är över huvud taget inte kända på plants, såsom 1671, 1672 och 1675, ändå präglades det totalt nästan 17 miljoner mynt dessa tre år. Rimligtvis borde även dessa år vara representerade bland tenar eller enstaka plantsar. Någon officiell inventering eller katalogisering rörande dessa mynt har mig veterligen aldrig gjorts. Varken sam- eller sentida förordningar gällande hanteringen av dessa är heller inte kända.

Ett annat trevligt inslag i samlandet är provenienserna, tidigare ägare av mynten och försäljningar av dessa. Mynt på plants har nästan alltid setts som uppseendeväckande och något intressant och därmed beskrivits i litteraturen, inte sällan med bilder på myntet. Exempel på äldre storsamlare som har haft sådana mynt är Gustaf Cavalli, Henrik Pripp, Adolf Coyet, Sven Svensson och Olof Hallborg för att bara nämna några.

Som samlare är det alltid trevligt att hitta

5. 1/6-öre sm 1686 på plants med
"dövade hörn".
Ca 29x36 mm. Vikt 10,04 g.
Ex. Bonde 1 # 480.

7. 1/6-öre sm 1708 på för smal ten.
Ca 21x88 mm. Vikt 19,69 g.
Ex. Paul Levin, Alvhem.
Övrig proveniens okänd.

tidigare försäljningar av ett mynt i sin samling. Ju längre bakåt i tiden desto roligare blir det. Betydligt lättare är det naturligtvis om myntet ifråga är

från ett specifikt svårt årtal eller om det rör sig om fler än ett mynt, såsom två, tre eller till och med fyra mynt på plants. Sådana är nästan uteslutande hyggligt beskrivna eller avbildade.

För att exemplifiera detta kan nämnas 1/6-öre 1668 på plants, visserligen ett kvalitetsmässigt mediokert exemplar, men det kan ändå följas bakåt i tiden till 1880-talet. Givetvis ger dessa upplysningar myntet ifråga ett mervärde.

Här finns flera frågetecken som väntar på att få rätas ut för den numismatiskt intresserade och mer studier behövs i ämnet. Det är min förhoppning att fler skall intressera sig för dessa märkvärdigheter. Här finns fortfarande mycket att upptäcka!

Avslutningsvis vill jag tacka Jan-Olof Björk, Sonny Serrestam och Per-Göran Carlsson för god hjälp med provenienser, åsikter och intressanta synpunkter rörande dessa för mig så intressanta mynt.

Foto: författaren.

*Stefan Zakrisson,
Mölnadal*

Selma Lagerlöfs minnesmynt år 2008, 2000 kr i guld respektive 200 kronor i silver. Foto: Myntverket.

Selma Lagerlöfs minnesmynt

Till 150-årsminnet av författarinnan Selma Lagerlöfs födelse år 1858 beslutade Riksbanken förra året att utge ett minnesmynt. Konstnär är Jon Holm, elev vid Konsthögskolan. En design tävling hade anordnats på inbjudan av AB Myntverket. Läs gärna vidare om design tävlingen och vinnaren i SNT 2008:1 sid. 20.

Guldmyntet

På åtsidan ses Selma Lagerlöfs porträtt. Över detta texten: SELMA LAGERLÖF 1858-1940. Under: 2008 SVERIGE 2000 KR. Till vänster finns riksbankschefen Stefan Ingves initialer S I och till höger E för myntorten Eskilstuna. På framsidan ses en solros med omskriften: DENNA JORDENS GRUNDVAL HETER RÄTTFÄRDIGHET. Slät rand.

Silvermyntet

Åtsidan ser ut som på guldmyntet men med valören 200 KR. På framsidan ses två flygande gäss samt inskriften: FREDEN ÄR FÖR RIKET DETSAMMA, SOM SUNDHET ÄR FÖR KROPPEN. Slät rand.

Myntfakta

<i>Guld</i>	
Valör	2000 kr
Metall	Guld 900/1000
Vikt	12,00 g
Diameter	26 mm
Upplaga	Max 5000 st
Försäljningspris	2.400 kr

<i>Silver</i>	
Valör	200 kr
Metall	Silver 925/1000
Vikt	27,03 g
Diameter	36 mm
Upplaga	Max 50.000 st
Försäljningspris	300 kr

Mynten kan beställas hos Myntverket. Gå in på deras hemsida: www.myntverket.se

MGL

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.
 Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
 Euro-utgåvor, polletter och medaljer.
Prislistor gratis.

☞

NORRTÄLJE MYNTHANDEL
 Box 4, 761 21 Norrtälje
 Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

www.nmh-mynt.a.se

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB
 Karlavägen 46
 Box 5132 • 102 43 Stockholm
 Tel. 08-662 62 61
 Fax 08-661 62 13

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
 MYNT • SEDLAR
 MEDALJER • ORDNAR**

Lagerlista över svenska personmedaljer och numismatisk litteratur
www.nordlindsmynt.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
 MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Vasagatan 42
 111 20 STOCKHOLM
 Tel. 08-411 08 07

Colorado Springs FIDEM:s XXX kongress 2007

En reseberättelse
av Marie-Astrid Voisin
och Christian Wirsén

I september år 2004 gick vi längs floden Tejo utefter Lissabons kajer, till Vasco da Gamas kloster och Torre de Belém. Vi begrundade världsupptäckarnas startpunkt och hemlängtans symbol. Strax söder om kungens röda torg, nere i Seixal, lämnades besked. Från Generalförsamlingen berättades att nästa FIDEM-kongress skulle hållas i Colorado Springs i USA 2007. Inte om två år, som brukligt är, utan om tre för att kongressen skulle sammanfalla med FIDEM:s 70-årsjubileum. Vi skulle resa till det stora landet. Om detta visste man en hel del, trodde man. Men detaljerna, Colorado Springs, vaga bilder av vintersport, men inte mycket mer.

För oss var staden bara en fläck i vecket mellan prärie och klippiga berg. En passage för nybyggare på sin väg till Kalifornien. Och så var det bokstavligen. I Pionjärmuseet i staden berättades och visades, handfast och tydligt. Där presenterades de gamla tiderna, som på ett vanligt hembygdsmuseum här hemma. Så nära i tid att man kände dem som kände, så nära som farfar och hans farfar. Konkret utan romantik. Prärieskonarna var kärror. Indianerna var jägare och samlare med egen kultur. Pistoler och lasso var verktyg för vänligt folk. Det var spännande nog, men mer skulle komma. Man hittade guld.

Pikes Peak's guldrusch blev den största i Nordamerikas historia. Den kulminerade 1859 och lockade så många som 100.000 lycksökare – *The Fifty-Niners*. En hel liten stad på promenad med hacka och spade. En av de mest lyckosamma var en viss William Cody. En annan William, William Palmer som var järnvägsingen-

1. Pikes Peak, Colorado Springs.

jör, blev general under inbördeskriget. Efter kriget drev han byggandet av Rio Grande Railroad, som drogs genom Colorado Springs för malms-transport till Denver och den stora transkontinentala järnvägen. William Cody, från guldruschen, gjorde sig nu på 1870-talet namn som köttleverantör till järnvägsbygget – Buffalo Bill.

Staden byggdes efter guldrusch och inbördeskrig, 1871, som en kurort på initiativ av general Palmer. Det som gjorde platsen lämplig som kurort var den höga luften och det sprudlande mineralvatten som sprang ur berget, kolsyrat och klart. Man riktade sig i första hand till brittiska turister och patienter, så framgångsrikt att staden en tid kallades *Little London*. Antlers Hilton, som nu var platsen för FIDEM-kongressen, byggdes då som kurortens "flaggskepp".

Staden i dag är en korsväg mellan stora hotell och höga bankpalats. Invånarna bor i förorter långt utanför centrum. Från flygplanet kan man se ändlösa arealer av vidsträckta villaträdgårdar klättrande efter bergssidorna eller vilande i ett virrvarr av vägar på slätten. Ändlösa resvägar, men var och en sin egen i sin egen bil. Man avråds uttryckligen från att promenera. "Det finns så mycket löst

folk." *My car is my castle*. Genom det långsträckta samhället tar man sig med kommunal gratisbuss. Gratis, men likafullt ingen värmestuga.

Den första och ständigt upprepade frågan: "Whereyefrom?". Man möter öppna ansikten. Nyfikenhet eller snarare ett starkt men vänligt intresse. På vår resa var det på samma sätt i Colorado som i New York. Alla kommer från olika håll och vill veta var de är. Det är mycket man inte vet, har att lära.

Colorado Springs ligger nästan längst in i landet – mest skyddat – från alla anfallsriktningar och man kan gissa att det var en anledning till att försvarsmakten under 2:a världskriget placerade nyckelfunktioner just där. Ett antal militärakademier, regementen och flygbaser ligger ut-

2. Bison, en bland de 43 skulpturer som pryder staden Colorado Springs.

3. Lars O. Lagerqvist i sällskap med den brittiske konstnären Ron Dutton.

spridda över prärien. Luftförsvarets, *US Air Force*, högkvarter insprängt i Cheyenne Mountain. En överallt närvarande siluett, Försvarsindustri och High Tech, som t.ex. Lockheed och Grumman, Intel och Verizon Business, sköter sysselsättningen. Trots det är fortfarande turismen en tung och viktig del av ekonomin. Man hittar få vanliga butiker i centrum. De flesta är för shopping, tydligt inriktade på fetare plånböcker än våra.

Kongressen

Temat för den XXX FIDEM-kongressen var *Passages to Reconstruction* (Vägar till återuppbyggnad). Det skulle påminna om de senaste årens ödeläggelser som orkanen Katrina, tsunamin i Sydostasien, jordbävningarna i Pakistan, krigen i Afghanistan och Irak, bombningarna i Spanien och England och upploppen i Frankrike. Den bar budskap om styrka och

hopp och togs upp i många medaljer och föreläsningar.

Värdar för kongressen var ANA (*American Numismatic Association*) i samarbete med *Money Museum* i Colorado Springs. Eftersom de senaste årens kongresser inte nått upp till allas förväntningar och FIDEM firade 70 år var pressen extremt stor på organisatörerna, men de gjorde ett briljant arbete och var de perfekta värdarna.

Deltagandet på kongressen var inte stort, 120 deltagare, varav en tredjedel från värdlandet. Den svenska truppen var en av de mest representerade från Europa med sex konstnärer. Tretton svenska konstnärer ställde ut på *Money Museum*. ANA hade valt att ha utställningen i nio månader, vilket kan kännas länge i både positiv och negativ bemärkelse. Men det positiva tog överhanden när vi fick se utställningen och det arbete som lagts ner på kongressen.

Det var över 1.400 utställda medaljer från 32 länder. Även om man kunde tycka, att det var trångt i de välbelysta montrarna och att vissa medaljer kunde ha tjänat på att inte ligga så plant, var den genomgående reaktionen från folk: "Oh... my... God...!!! och "Wow!". Det var många medaljer, men det som gjorde att folk utbrast i dessa termer var att kvalitén på medaljerna var helt otroligt bra. Sedan den senaste kongressen har det skett en omvandling.

Till kongressen hade det även i år tillverkats en officiell kongressmedalj, nu med titeln *Rebuilt / Replenish* (Ombyggnad / Påfyllnad) som

4. Den svenske tillträdande vice-delegaten Christian Wirsén i samtal med konstnären Bo Thorén.

är utförd av konstnärinnan Sarah Peters, Massachusetts, USA. På ena sidan ses en man med hammare och spik som symbol för ombyggnaden, på den andra en kvinna som planterar en stickling och står som symbol för påfyllnad.

Medaljen är utformad som en pusselbit men har inte medaljens runda, traditionella form. Har man fyra bitar och sätter ihop dem kan man få en nästan rund form. Konstnärinnan har inspirerats av kongressens tema *Passages to Reconstruction*. Grundtanken med medaljen är att den ska vara lekfull och därigenom bidra till att de som har en medalj arbetar ihop, lägger pussel och skapar olika mönster. Idén är att man genom samarbete kan uppnå vad som helst. Genom många människors ansträngningar

5-6. Det officiella öppnandet av den 30:e kongressen med anförande från Lars O. Lagerqvist, som här berättar om de tidiga FIDEM-kongresserna. Publiken lyssnar med stor koncentration.

7. *Rebuilt and Replenish* – olika formationer med den officiella kongressmedaljen av konstnären Sarah Peters.

kan mänskligheten finna ”Vägar till återuppbyggnad”.

En katalog har givits ut på 373 sidor och med text på engelska och franska. Alla bilder är svart-vita utom den del som behandlar den parallella utställningen som hölls för att fira FIDEMs 70 år. Fjorton länder bidrog med en konstnär från varje land. Kriteriet för att få delta var att konstnären skulle vara över 70 år, fortfarande aktivt arbetande med medaljer, ha medverkat och varit medlem i FIDEM i flera år. Sverige representerades av Ernst Nordin som visade upp tio medaljer från sin stora produktion.

8. Money Museum och utställningen.

Kongressen öppnades officiellt den 19 september med tal av Kenneth Bresset från Money Museum, Barry Stuppler, president för ANA, Carlos Baptista da Silva, president för FIDEM och vår egen hederspresident, Lars O. Lagerqvist. Gästtalare var Edmund Moy, chef för USA:s myntverk som höll ett mycket entusiastiskt och inspirerande tal om början på en amerikansk nyrenässans. Han diskuterade det han ville uppnå som ny chef för

9. Den svenska delen av utställningen.

det amerikanska myntverket: en nytänkande debatt och verkställande av amerikansk mynt- och medaljdesign. Talet genomsyrade kongressen resten av veckan.

I och med det officiella öppnandet började en kavalkad av intressanta föreläsningar parallellt med work-

10. Några av de svenska bidragen.

11. De amerikanska medaljerna.

12. Den parallella utställningen FIDEM at '70.

13. Några svenska medlemmar vid buffén.

14. Buffén vid den officiella invigningen av utställningen.

15. Tre ledamöter från Grand Prix-kommittén med pristagaren Helder Baptista (andra från vänster) från Portugal.

shops. På tre dagar gavs 26 föreläsningar innehållande allt från franska medaljer som berörde rasproblem, till indianer som fått medaljer i USA, via samlandet av moderna medaljer från efterkrigstiden, till försöken att motivera unga konstnärer att arbeta med medaljkonst i Storbritannien, medaljtävlingar och arbetet som jury, svenska och ryska relationer på medalj samt miljökatastrofer, Gustav III:s medaljgäva till Pius VI.

Den 19 september invigdes även utställningen på Money Museum där det var trångt, inte bara i montrarna utan även i lokalerna. Trångt men gemytligt, och där det diskuterades medaljer och innehållet i den fina buffén som serverades. Vid detta tillfälle meddelades vem som tilldelats FIDEMs Grand Prix. Denna gång gick detta förnämliga pris till den portugisiska konstnären Helder Baptista.

Den 20 september var en dag som ägnades åt föreläsningar, men på eftermiddagen togs hela sällskapet till *Garden of Gods* (Gudarnas Trädgård). Dessa röda berg beskådades och fotograferades flitigt och tog andan ur de flesta av oss, speciellt när vi fick veta att platsen för många tusen år sedan varit en stor sjö.

Kvällen avslutades med en amerikansk barbecue vid *The Gods Trading Post*. Alla som trott att de där skulle få avnjuta det som européer förknippar med amerikansk barbecue blev besvikna. I denna region innebär inte barbecue att stora köttstycken tillagas på gigantiska grillar utan att en picknick utlovats. Den ljumma kvällen

blev lyckad i och med den gemytliga andan som svepte över denna Gudarnas Handelsstation.

Den 21 september var det ånyo föreläsningar på schemat, ett antal workshops och möten. Eftersom allt gick parallellt, ibland upp till fyra föreläsningar samtidigt, var det svårt att hinna med. De svenska delegaterna försökte sig på att vara på alla fyra samtidigt men endast närvara i 20 minuter. Helt hopplöst! Det blev som ett smörgåsbord av föreläsningar.

På kvällen var alla FIDEM-besökare samt stadens konstnärer, studenter, samlare och vänner till museet inbjudna av Money Museum och Fine Art Center. Vi tittade på utställningen och lyssnade sedan till den tjeckiske konstnären Otakar Dusek, som höll ett längre föredrag om sin medaljkonst och sitt konstnärskap och svårigheterna han stött på i sitt land. Till viss del var föreläsningen intressant men blev fort lite för politiskt inriktad. Men det tycktes som om den amerikanska publiken var nöjd.

Fine Art Center bjöd sedan på en otrolig buffé. Det kan kanske för läsaren tyckas att man endast äter och njuter, men under alla tillställningar och tillfällen innebär det att man möter gamla bekanta och får nya. Många intressanta diskussioner och utbyten sker; allt från medaljtillverkning till inspiration, problem med tekniken, utställningar, potentiella kunder och utländska kollegor. Något, som för alla som haft möjligheten att närvara vid dessa kongresser, är av stor betydelse.

På lördagen höll General Assembly

möte, där alla medlemmar i FIDEM har rätt att närvara och rösta. Som alltid går den Exekutiva Kommittén igenom finanserna och antalet medlemmar per land. Sverige har fått ett rejält uppsving i medlemsantal, från 9 till 22. Sverige var det enda land som fått fler medlemmar, alla andra hade haft större eller mindre bortfall. Det som även inträffade var det officiella invalet av delegater och vice-delegater för några länder och så även Sverige. Inom Exekutiva Kommittén avtackades den förre presidenten från Portugal och den nye valdes. Den nye presidenten är Ilkka Voionmaa från Finland, den nya Generalsekreteraren blev Maria Rosa Figueiredo från Portugal som valdes in med varma applåder. Även den nye svenska delegaten valdes in – en av författarna till denna artikel.

Kongressen avslutades denna kväll med en middag vid Cheyenne Lodge. Under middagen delades den nya *FIDEM at '70*-medaljen ut. Denna medalj var produkten av en internationell tävling som utlysts för två år sedan och där en jury röstat in det italienska bidraget, som nu är gjuten i brons och kommer att delas ut vid olika FIDEM-tillfällen. Bland de tio finalisterna av över nittio var den svenske konstnären Hanns Karlewski. Bland årets nio medaljmottagare finns Lars O. Lagerqvist, Pierre Zanchi (Schweiz), Mark Jones (Storbritannien) och Edmund Moy (USA). Grand Prix-pristagaren mottog under middagen ett diplom, *FIDEM at 70*-medaljen och en check på 2.000 euro.

16. Garden of Gods.

Kvällen slutade med att alla återbördades till sina hotell. "Goodbye, hope to see you at the next congress, it was so good to meet you again", handslag och kramar utbyttes i lobbyn på Antlers Hilton under de trötta receptionisternas bevakande ögon. Ännu en kongress hade nått sitt slut, men denna gång visste vi inte med säkerhet var nästa kongress ska hållas.

21. USA:s delegat Mashiko och den amerikanske konstnären Beach.

Efter kongressen och Colorado

Pike's Peak, den topp i Klippiga Bergens höga siluett, som gett namn åt guldrushen fick sitt eget namn efter en kapten Zebulon Montgomery Pike. År 1806 ledde han en liten expedition som skulle utforska de östra och södra delarna av *The Louisiana purchase*, ett landområde som Napoleon övertagit från Spanien och sålt till amerikanerna 1803. Det sträckte sig brett, från Louisiana i söder, snett över kontinenten ända upp till Montana och en bit över gränsen in i det nuvarande Kanada. 2,1 miljoner kvadratkilometer för 23 miljoner dollar. Vad blir det? 35 öre per tunnland, men ingen skog bara gräs, kan man tro. Han sålde nog för billigt ändå.

Själva Peaken ligger på 4.303 meters höjd och det är en av Klippiga Bergens högsta toppar. Vi ville inte vara sämre än Zebulon själv. Dagen efter kongressen tog delar av den svenska delegationen taxi till Manitou Springs. En gigantisk taxichaufför skjutsade oss upp i bergen. Vitt skägg, stort som en urskog, och svarta ögon. Han berättade med svepande gester att det här var indianernas land och beskrev allt så livligt att vi till slut såg små kryllande figurer fara härs och tvärs bland buskar och berg. Men "dom" hittade guld och indianerna försvann, suckade han i sitt skägg.

17. Bo Thorén och Ernst Nordin vid det röda bergsmassivet.

18. Tillträdande svenske delegaten, Marie-Astrid Voisin, hederspresidenten Lars O. Lagerqvist och USA:s avgående delegat Cory Gilliland vid Cheyenne Lodge.

19. De svenska delegaterna Christian Wirsén och Marie-Astrid Voisin samt konstnären Ernst Nordin på terrassen med Colorado Springs i bakgrunden.

20. Den brittiske konstnären Ron Dutton i sällskap med FIDEMs nye president Ilkka Voionmaa och Gunnel Siverts.

22. Färden upp för Pikes Peak.

25. Stupet bakom Pikes Peak.

Vi blev sittande och kunde då äntligen ta till oss den vidunderliga utsikten. Under oss låg staden som otydliga ljusa fläckar i ett ändlöst gräs. I öster bredde prärien ut sig för att upplösas i fjärran i en skimrande hägring. Vi såg ner över världen med horisonten i knähöjd.

En passagerare från Connecticut noterade förtjust att han kunde se sin brevlåda där hemma. ”Häriifrån kan man se nästan hela Amerika”, men faktiskt inte havet. Bakom oss i väster, de vilda bergen. Inte bara laglösheten kan ha myntat begreppet ”vilda västern”. Naturen ligger där ofantlig, bergskedja efter bergskedja, till synes oövervinnerlig, färdig att fullständigt uppsluka varje litet människoklarn som irrar sig dit.

Molnen sänkte sig över platån och vi måste återvända till tåget innan dimman föll. Någorlunda återhämtade försökte vi springa. Det blev några få, mycket små steg för människan. Luften var tunn. Hemlängtan gjorde sig påmind.

Flygplanet steg i en vid båge och vände norrut. Under ett kort ögonblick kunde vi se staden igen, från samma höjd, från samma avstånd som dagen innan, men från motsatt håll. Då stod vi på berget, nu fanns inget under.

Foto: Marie-Astrid Voisin (1, 3-6, 8-16, 20-21), Christian Wirsén (2, 17, 22-25), Sarah Peters (7, 18-19).

23. Kylan kryper in och Thomas Qvarsebo får ny användning för systembolagets påse.

24. The Summit.

Resan fortsatte med ett *Cog Train* till toppen av berget. Vi hoppade på utan att fundera närmare på saken. Tåget drevs och bromsades med stora kugghjul. Banan var brant. Resan skulle ta en och en halv timma med tåg. Inte ens det var en varning som vi begrep, men efterhand kröp kylan längre och längre in under kläderna. Medpassagerarna bleknade och tän-

derna skullrade. En iskall vind svepte över platån när vi var uppe. Det visade sig att underlaget inte bar. Marken vek sig under mjuka knän. Vi stapplade vimmelkantiga in i serveringen och måste hålla oss fast i en stolpe för att kunna stå upprätt. Det fanns ingen luft. Några drack faktiskt kaffe, men de flesta var ljusgröna och ”sjösjuka”.

FRIMYNT 2008

Lördagen den 12 april 2008 gick den 34:e upplagan av den internationella mynt- och frimärksmässan FRIMYNT av stapeln.

NÄR UNDERTECKNAD lämnade Älmhult för avfärd mot Helsingborg och kusten var det i ett dimmigt och regnigt landskap. Under de snart tjugo år jag har bevistat mässan kan jag inte erinra mig ett enda tillfälle utan strålände vårväder. Och mycket riktigt klarnade himlen även denna gång när jag närmade mig kusten!

FRIMYNT är förstas inte främst känt för bra väder. Framför allt är mässan en av myntsamlarnas främsta händelser på myntåret. Det under de senaste åren stegrade intresset för numismatiska föremål visade sig väl på mässan. Det var riktigt många besökare, som detta år kom i en särskilt jämn ström, utan sedvanlig nedtrappning för lunch.

Mynthandlarna kunde rapportera att de var mycket nöjda med årets försäljning. Detta visar att den fysiska mynthandeln åtminstone ännu förefaller delvis opåverkad av konkurrens från den handel som sker över Internet på olika sätt. Problemet för handlarna förefaller vara detsamma som under tidigare år, nämligen att få tag på bra försäljningsmaterial. Det är undertecknads uppfattning att antalet nya samlare ökat markant de senaste åren. Försäljningen av Samling Bonde kommer säkert att ha en fortsatt positiv inverkan på den uppåtgående trenden.

Även Svenska Numismatiska Föreningen känner av det ökade intresset

Frédéric Elfver (till höger) vid i SNF:s bord i samspråk med före styrelseledamoten Bernt Thelin, som även han var behjälplig på mässan. Foto: Dan Carlberg.

för mynt. Föreningens publikationer säljer mycket bra. Därför ligger också den pågående utgivningen av *Den Svenska Mynthistorien* rätt i tiden. På de senaste mässorna är det denna som har toppat försäljningslistan. Frédéric Elfver och Magnus Tagesson, som detta år representerade SNF, sålde åtskilliga exemplar av mynthistoriens första del om frihetstiden.

Hela dagen var det en strid ström av besökare till SNF:s bord. De kom för att köpa böcker, beskåda bildspelet om föreningen, men allra mest för att prata numismatik och myntsamlade med föreningens representanter.

Dan Carlberg

Sonny Serrestam och Per-Göran Carlsson inspekterar utbudet på mässan. Foto: Kjell Holmberg.

Pressklipp

Vrak utanför Namibia

Vraket av ett minst 500 år gammalt fartyg – sannolikt från Portugal – har hittats i Atlanten utanför Namibia.

Vrakfyndet gjordes av det delvis statsägda diamantföretaget *Namdeb* under gruvexploatering. Den 1 april i år hittade man kopparmynt och resterna av tre kanoner och satte sedan i gång en

utforskning – som gav resultat.

Platsen visade sig innehålla en stor mängd föremål, däribland sex bronskanoner, flera ton koppar, mer än femtio elefantbetar, tennserviser, navigationsinstrument, vapen samt tusentals spanska och portugisiska mynt från sent 1400-tal och tidigt 1500-tal, berättade Namdebs presstalesman Hilifa Mbako.

Arkeologen Dieter Noli har identi-

fierat kanonerna som spanska. Prydnadsföremål och mänskliga kvarlevor antyder att det rör sig om den portugisiska sjöfararen Bartolomeu Dias karavell, som gick under i en storm utanför Godahoppssudden i maj 1500. Dias är känd för att 1488 som förste europé ha seglat runt Godahoppssudden och hittat sjövägen till Indien.

TT 30 april 2008

Berndt Helleberg 1920-2008

Skulptören, tecknaren och medaljkonstnären Berndt Helleberg avled på försommaren efter en längre tids sjukdom. Han efterlämnar hustrun Margareta och barn med familjer.

För oss bägge var Berndt en kär vän. Främst kände vi honom förstas som en nydanande medaljkonstnär. Den äldre av oss mötte honom i samband med en stor tävling i medaljkonst med fritt valt ämne 1955 – ett försök att förnya denna gren av konsten inför FIDEM:s, den Internationella medaljfederationens, höstkongress och utställning i Stockholm samma år. Sverige skulle ha något att visa upp! Och det fick vi onekligen. Margareta och Berndt deltog i begivenheterna i september – rena sommarvädret – och bekantade sig med de vid denna tid huvudsakligen fransktalande deltagarna.

Berndt Helleberg var en av de ledande konstnärerna som arbetade för en modern medaljkonst. Hans stil ansågs vara av en mycket radikal och extrem sort år 1955. Han vann dock första pris för medaljen *Havet ger – havet tar*. Han gick ifrån den traditionella formen på medaljer och medförde modernitet och det oväntade. Han blev mycket omdebatterad och den stora frågan som ställdes under Stockholmskongressen var: "Är detta en medalj eller inte?". Många konstnärer följde i hans fotspår. Han fick flera pris och deltog i denna och alla följande FIDEM-evenemang ända fram till den i Paris år 2002.

Berndt föddes 17 december 1920 i Härnösand. Efter studentexamen började han studera vid Konstakademien där han var elev till professorn i skulptur, Nils Sjögren. Han hade dock från början tänkt sig att bli arkitekt. Han tyckte att "det var lika roligt att konstruera och bygga hus som att skulptera". Han fortsatte med studier och arbete utomlands, bland annat i Frankrike, Spanien, Grekland samt i Västafrika.

Berndt Helleberg spelade gärna dragspel. Här ses han på trappan till sin stuga på Gotland, fotograferad av sonen Tomas Helleberg.

Berndt Helleberg sprängde medaljernas traditionella utseende genom att ge dem oregelbundna former. Ytan var skulptural med hög relief och ofta genombruten. Han lyckades få fram en kraft och en styrka på dessa små ytor som så väl återspeglade de teman han tog upp – frågor som miljöproblem, kärnkraft och apartheid. Han fick i uppdrag av *British Art Medal Society* att göra deras årsmedalj 1991. Medaljen hade temat miljöförstöring med titeln *Save our Earth, Air and Water*. Men han har även gjort medaljer och skulpturer med en mer humoristisk touche. "Fast det roliga och humoristiska får inte samma erkännande som det dystra och dramatiska", sade han.

Helleberg erhöll många uppdrag

både i Sverige och utomlands för sina monumentala och små skulpturer. Han fick bland annat i uppdrag att utföra en skulptur på nio meter i vit glasfiberbetong, som nu står i Saudiarabiens huvudstad Riyadh. Detta var ett uppdrag som han gärna talade om, mycket på grund av vad som hände i tullen:

Hans skulptur *Natten och Dagen* byggdes till stor del i Sverige men var beställd av ett stort byggföretag i Riyadh. Den skulle tåla stormstyrkor på upp till 70 meter i sekunden, slå ifrån sig sanden som kommer från den närliggande öknen och fick inte avbilda något levande väsen eftersom det går emot Koranen. Därför fick det bli en avbildning med solen och månen som symboliserar dagen och natten. En

Erik Segersäll, 1976.
Präglad, brons, 40 mm.

Tjernobyli, 1986.
Gjuten, tenn, 115 mm.

Officiella medaljen för FIDEM-kongressen i Stockholm, 1985.
Präglad, brons, 60 mm.

månskära kröner de plattor på vilka solar och dess strålar binder samman skulpturen. Helleberg har själv sagt att denna skulptur även kan tolkas som en skildring av något som växer, i detta fall byggföretaget som beställt verket. Men skulpturen blev stoppad av tullen då en nitisk tulltjänsteman trodde att betongklumparna innehöll whisky och ville provborra för att bevisa sin teori. Lyckligtvis stoppades borrhningen av en högre tjänsteman och färden till Saudiarabien kunde avslutas.

På hemmaplan var han den förste konstnär som utsmyckade en tunnelbanestation, nämligen den vid Hornstull. Han vann första pris för sin helhetslösning av T-banestationen vid tävlingen 1961. De 150 meter långa väggarna bildar en musikalisk-rytmisk komposition i glaserat holländskt stavtegel i rödbruna nyanser. Svarta och vita figurkompositioner träder fram. Inspirationen till denna komposition är tagen från de förhistoriska grottmålningarna i Altamira i Spanien. Han har utformat grindarna vid Stockholms Stadsmuseum och utfört lekskulpturen *Myran* som står vid Kungsträdgården. Han har gjort

Havet ger – havet tar, 1955. Gjuten, 100x93x77 mm.
Foton: Gabriel Hildebrand.

ett flertal skulpturer till skolgårdar.

Helleberg var bosatt i Åkersberga, där villan var fylld med såväl hans egen som afrikansk konst, men han hade också sommarställen på Gotland och i Sydfrankrike. Som konst-

när vann han ett stort internationellt rykte. Därtill var han en vänkär och god människa, alltid lika gemytlig när man träffades.

*Marie-Astrid Voisin
Lars O. Lagerqvist*

Tumba Bruksmuseum i Dublin

EMYA 2008

Den 17 maj i år delades *European Museum of the Year Award* (EMYA) och *Micheletti Prize* ut i Dublin på Irland av *European Forum*. Som tidigare nämnts i SNT var Tumba Bruksmuseum som enda svenska museum nominerat till de ärofyllda priserna.

Vinnare av EMYA 2008 blev emellertid *Eesti Kunstimuseum* (KUMU) i Tallinn, Estland. *Micheletti Prize 2008* gick till *University Science Museum Coimbra* i Portugal.

Att bli nominerad till dessa fina priser är en ära i sig. TBM blev inte helt lottlöst, eftersom museet fick ett certifikat med sig hem. Juryns om-döme var mycket positivt:

"... It was noted that this is a museum where visitors are still treated as individuals, not mere statistics, and where the whole visitor experience is hugely enjoyable ..." (the judges' report).

Presentationen av museerna under prisutdelningen i Dublin framfördes i form av intervjuer. I samband med dessa hade varje museum även fått till uppgift att ta med sig ett föremål som kunde symbolisera den egna verksamheten.

TBM valde att ta med en T-shirt av bomull till "lump".

Lump var ju basen för sedelpapperstillverkningen långt in på 1900-talet.

Här ser vi Richard Kjellgren som med yviga gester river sönder tröjan inför publiken. Elin Ekeröth tittar på. Foto: Aislinn Mertz.

eller på ren svenska:

"... Det kunde noteras att detta är ett museum där besökarna fortfarande behandlas som individer, inte bara statistik, och där hela besöket

är fantastiskt njutbart ..." (domarens rapport).

*Elin Ekeröth och
Richard Kjellgren,
Tumba Bruksmuseum*

NUMISMATIKENS DAG PÅ LÖDÖSE MUSEUM

Söndag 28 september
kl. 11-17

Program

Kl. 11.30 Lars O. Lagerqvist:

Sverige – Ryssland. Gamla motsättningar speglade i mynt- och medaljkonsten.

Kl. 12.30 Lunchuppehåll. Varm lunch förbokas hos Jessica, 0520-89703, senast onsdag 25/9. Pris 150 kr

Kl. 13.30 Lucia Travaini, Rom:

Pilgrimers myntdeponering i Siena kloster.

Kl. 14.30 Bensträckare med möjlighet till kaffe.

Kl. 15.00 Kerstin Höghammar:

Statsmannaskap – krig och rekonstruktion.

Utmyntning i Kos 210-170 fKr.

Vad är dina pengar värda?

Myntbestämning och värdering av experter från Göteborgs Numismatiska Förening under dagen.

*Ett samarrangemang med
Göteborgs Numismatiska Förening och
Gunnar Holsts stiftelse för numismatik.*

Anslag ur Stiftelsen Léo Holmgrens Minne

Stiftelsen Léo Holmgrens Minne har till ändamål att stödja konstvetenskaplig forskning i Stockholm bl.a. genom att lämna bidrag till nygjutning – av antika eller eljest klassiska, konsthistoriskt intressanta skulpturer, allt för att bereda en god forsknings- och studiemiljö. Även forskning och utbildning i anslutning till detta ändamål får stödjas. Bidrag och stöd får likaså ges till museer i Stockholm som bedriver forskning eller annan tillhörande verksamhet kring här angivet ändamål.

Ansökan insändes senast den 30 september 2008 till nedanstående adress.

Stiftelsen Léo Holmgrens Minne
c/o Advokat Staffan Sundberg
Eriksbergsgatan 34
114 30 STOCKHOLM

Myntklubben Skilling Banco

är en klubb för alla som är intresserade av gamla mynt, sedlar och medaljer m.m. Vi träffas en gång i månaden. Klubben anordnar föredrag, myntauktioner och resor till andra myntklubbar och olika museer.

Hösten 2008

11/9 Håkan Widjestrand:
Mynt i kristider.

/10-/5 Resa till Uppsala
universitetets nya myntutställning.
Tid bestäms på september- eller oktobermötet. Intresseanmälan till Roger Lind, tel. 013-12 22 62.

5/10 Antik- och samlarmässa i Kungsbjergsskolan, Linköping,
kl. 10.00-15.00. Entré: 25 kr. Samlarklubben Hans Brask arrangerar.

9/10 Köp, byt och sälj.

Möteslokal:

ABF (Sparbankshuset),
Snickaregatan 20, Linköping,
konferensrum Prästkragen,
plan 3, kl. 18.30-22.00.

www.mksb.se

Pressklipp

Tur och otur

Tjuven hade maximal otur, den beslutne däremot en fantastisk tur, kan man tycka, vid en stöld av rara mynt i Tyskland.

Inbrottstjuven tog sig framgångsrikt in i huset, stal myntsamlingen och gav sig av. Efter tre dagar blev han lite orolig för att mynten inte var säkra där de låg och tog dem till en bank för förvaring – där de hamnade i händerna på den man han bestulit, rapporterar polisen i Dortmund.

Banktjänstemannen kände vid en genomgång igen mynten som den uppsättning värd 50.000 euro som försvunnit från hans hem. Polisen lyckades spåra den 36-åriga inbrottstjuven, grep honom och beslagtogs samtidigt en hel del annat stöldgods.

TT 15 april 2008

Myntningsort blir utgivningsort

Av tradition har de svenska mynten haft myntningsorten angiven på mynten. På senare år har de svenska mynten präglats i Eskilstuna och därför har ett "E" använts som myntortsmärke. Tillverkningen av svenska mynt sker i dag i Finland.

Genom Riksbankens föreskrifter i SFS (Svensk Författningssamling) 2007:1471 kommer svenska mynt som präglas efter den 1 februari 2008 att märkas med utgivningsorten. Utgivningsorten är Stockholm där Riksbanken har sitt säte, vilket medför att mynten framöver kommer att märkas med bokstaven "S".

Se även i SNT 2008 på sid. 19, "Slutmyntat! Myntningen i Sverige upphör – efter 1013 år" skriven av Lars O. Lagerqvist.

Ingemar Svenson

Pulp and Paper Week – första riktiga projektet för Nätverket för pappersmakare i Sverige

SOM EN DEL AV Nätverket för pappersmakare i Sverige deltog Tumba Bruksmuseum i *Pulp and Paper Week* den 27-29 maj på Stockholmsmässan. I montern på 180 kvadratmeter fanns filmrum, visning av papperstillverkning för hand, en databas där man kan söka på Sveriges pappersbruk, tryckeri som visades, produktexempel, bildspel och en säljstation för det specialgjorda jubileumpapperet. Under de tre dagarna hade montern minst 1.500 besökare.

Dessutom finns det numera en gemensam broschyr för nätverket. För mer information om medlemmarna i nätverket vänligen se hemsidan: www.tumbabruksmuseum.se

*Elin Ekeröth,
Tumba Bruksmuseum*

Öppet varje helg 11-16
Visning kl. 12.00
Fri entré

Kurs

11/9 Handpapperstillverkning för nybörjare. Del 1. Teoretisk del samt första praktiska övningen.
Prisinfo: 08-5195 5346.

Kl. 18.00-21.00. Föranmälan krävs.

18/9 Handpapperstillverkning.
Del 2.

Föredrag

18/9 Idrott i bruksmiljöer. Föredrag av Hans Bolling, idrottshistoriker, som bl.a. skrivit boken: *Sin egen hälsas smed – idéer, initiativ och organisationer inom svensk motionsidrott 1945-1981.*

Fri entré. Kl. 18.30.

Föranmälan krävs.

Utställning

20/9-17/5 Papperskonst.
Utställningen visar verk av Erling Gustafsson, Eva Hyberg och Mona Waterhouse.

www.tumbabruksmuseum.se

STOCKHOLMS MYNTKLUBB

Nybohovsgränd 17 – Liljeholmens T-stn

Vi köper och säljer mynt och sedlar medlemmar emellan

AUKTIONER – FÖREDRAG
LOTTERIER – KAFFESERVERING

Tredje tisdagen i månaden
kl. 18.30-21.30

Ordf.: Åke Josefsson, 08-530 380 74
Sekr.: Hans Sand, 08-749 27 39
E-post: hans.sand@telia.com

Kungar och pengar i Pommern 30/4 – 4/5 2009

Resa i svenska spår i Tyskland med Svenska Numismatiska Föreningen

Dag 1 – 30 april: Stockholm – Trelleborg

Vi åker buss från Stockholm C via olika mötesplatser till Trelleborg. På kvällen tar vi färjan och sover i utsides två-bäddshytter med TT-line till Rostock. Servering finns ombord.

Dag 2 – 1 maj: Rostock och Warnemünde

Frukost ombord. Ankomst till Rostock på morgonen. Gruppen möts av vår svensktalande lokalguide och en stadsrundtur. Rostock är en gammal Hansastad med hamn och guiden berättar bl.a. om "svensktullen" som Gustav II Adolf införde. Rostock var en myntort bl.a. under Hansatiden och mynt därifrån har hittats i Sverige. Vi promenerar på gågatan Kröpliner Strasse med vackra hus från olika epoker och beskådar bl.a. den medeltida stadsmuren och Mariakyrkan med den astronomiska klockan daterad 1472. Efter besöket far vi till badorten Warnemünde vid Östersjön där vi får tid för lunch. Det gamla fiskeläget Warnemünde är berömt för sina sandstränder, strandpromenaden och "Alter Strom" med fiskebåtar, små pittoreska kaptensboställen och den historiska fyren. Under eftermiddagen far vi till vårt hotell i Rostock, Steigenberger Hotel Sonne, för incheckning och gemensam välkomstmiddag.

Dag 3 – 2 maj: Bad Doberan – Wismar – Gadebusch – Schwerin

Vi besöker det välbevarade klostret Doberan Münster, som är ett utmärkt exempel på nordtysk tegelarkitektur och den viktigaste medeltida byggnaden i Mecklenburg-Vorpommern. Turen går vidare till Wismar, som blev svenskar-nas egentliga fäste efter Westfaliska freden 1648. Wismar var en inte obetydlig myntort, här slogs några få guldmynt men rätt många silvermynt under svensktiden. Som mynträthen erhållits av den tysk-romerske kejsaren är det hans och inte den svenske kungens vapen och namn vi återfinner på de högre valörerna. Myntningen pågick rätt länge men på slutet var det bara småmynt i koppar som slogs. Gustav IV Adolf, som ville återupprätta den svenska silvermyntfoten, förpantade Wismar på 100 år till Mecklenburg-Schwerin mot 1.250.000 riksdaler hamburger banko. Vi avstod 1903 visligen från rätten att återinlösa Wismar. Fursteresidenset uppfördes 1653 och finns fortfarande kvar. Det fungerade som kunglig svensk tribunal, d.v.s. högsta rättsinstans för alla tyska provinser i kungadömet Sverige. Här myntades uttrycket "Hinten Schwedischen Gardinen", som betyder "sitta i fängelse". Vi fortsätter till Gadebusch med bl.a. kungakapellet, där Albrekt av Mecklenburgs gemål Agnes ligger begravd sedan 1400-talet. Albrekt var dock avsatt när de gifte sig, så hon var aldrig svensk drottning annat än som "pretention". En minnessten påminner om det stora slaget 1712, när svenskarna drev ut de danska trupperna från Mecklenburg. I Mecklenburgs huvudstad Schwerin besöker vi en permanent utställning av mynt i en villa som tillhör slottet. Där finns den största samlingen mynt och medaljer från Mecklenburg. Hertigarna av Mecklenburg initierade myntkabinetet på 1700-talet. Där finns idag mer än 32.000 mynt. På eftermiddagen återvänder vi till Rostock för gemensam middag på hotellet.

Dag 4 – 3 maj: Wolgast – Usedom – Greifswald – Stralsund

Utcheckning från hotellet. Via Wolgast åker vi till den vackra ön Usedom. I Wolgast stod Gustav II Adolf lik fram till försommaren 1633, då han hämtades över till Sverige av flottan under riksamiral Carl Carlsson Gyllenhjelm. Myntverket öppnades tillfälligt för att slå stora och små kastmynt att strös ut vid kistans transport från slottet till flottan. Under trettioåriga kriget den 26 juni 1630 landsteg svenska armén under Gustav II Adolf i byn Peenemünde på Usedom vid Peenefloeden. Usedom annekterades av Sverige efter kriget under nästan ett århundrade fram till 1720, då det såldes för 2 miljoner taler till Preussens kung Fredrik Wilhelm I tillsammans med östra delen av "vårt" Pommern med Stettin. I Peenemünde hade tyskarna sin raketforskning under andra världskriget. Efter lunchpaus kommer vi till Greifswald. Universitetet grundades där 1456 och dit kom många svenska studenter speciellt på 1700-talet. Vi får stifta bekantskap med den historiska stadskärnan. På eftermiddagen kommer vi till Stralsund och får en guidad tur på Sveriges sista fästning i Europa. Stralsund var skådeplats för trettioåriga kriget och var 1628 belägrat av Albrecht von Wallenstein tills svenska trupper kom till Stralsunds hjälp och tvingade generalen till reträtt. Stralsund tillföll genom Westfaliska freden 1648 det svenska Pommern och stod under svensk överhöghet fram till 1815, när det övergick till Preussen. Stralsund hade egen mynträtt (som Wismar) och slog mynt i kejsarens namn även under svensktiden. När vi miste Stettin blev Stralsund Svenska Pommerns huvudstad och här slogs tidvis mynt även för hertigdömet med svenske kungens namnchiffer eller porträtt, mest under vårt deltagande i sjuårskriget mot Preussen. I stadshuset finns en byst av Gustav II Adolf. I staden finns Kommendanthuset, där det svenska högkvarteret låg. Incheckning och gemensam middag på Intercity Hotel i Stralsund.

Dag 5 – 4 maj: Rügen – Stockholm

Efter frukost åker vi till ön Rügen. Vi besöker först Putbus som grundades av Wilhelm Malte I. Han tjänstgjorde i svenska armén som livhusar till den svenske kungen och 1807 erhöll han furstes värdighet av kung Gustav IV Adolf och blev sedermera utnämnd till vice generalguvernör av Svenska Pommern. Efter ett besök i Putbus åker vi till Sassnitz. Färjan avgår till Trelleborg vid lunchtid. Servering ombord. Sjöresan tar ca tre timmar. Därefter hemresa med vår buss till respektive hemort med avslutning i Stockholm.

Till höger ses olika Wismar-präglingar.
Foto: Cecilia von Heijne.

Resefakta

Resans grundpris: 6.850 kr per person.

Anmälningsavgift: 2.000 kr betalas vid anmälan (dras av vid slutbetalning).

Avbeställningsskydd: 400 kr avbeställningsskydd tecknas vid bokningstillfället och erläggs tillsammans med anmälningsavgiften.

Enkelrumstillägg på hotell (begränsat antal): 1.000 kr.

Europeiskas semesterförsäkring om man har reseskydd utanför Norden i hemförsäkringen: 185 kr.

bg: 5169–6672 PARADISRESOR, pg: 453 76 60–5 PARADISRESOR

I resans pris ingår: resa med turistbuss ToR Stockholm – Tyskland, plats i utsides tvåbäddshytt på färjan Trelleborg – Rostock och plats ombord på färjan på hemresan, del i dubbelrum i tre- och fyrstjärnigt hotell med bufféfrukost och tre middagar, transporter i turistbuss och utflykter enligt program, inträdesavgifter, svensktalande lokalguide under hela resan samt specialguider, reseledning från Paradisresor och eu-moms.

Anmälan/förfrågan till Paradisresor, Måsungevägen 1, 131 50 Saltsjö-Duvnäs, tel. 08-718 07 13 eller kontakta oss på info@paradisresor.se

Org. nr 96 96 00-58 50. Allmänna villkor för paketresor gäller. Lagstadgad resegaranti är ställd till Kammarkollegiet. Se våra reseprogram på www.paradisresor.se

En kvartett dubbelpräglade femöringar

Foto: författaren.

FÖR SKOJS SKULL vill jag dela med mig av fyra dubbelpräglade femöringar från kronmyntsperioden. Dessa mynt har fastnat vid präglingen och fått ett extraslag. Denna typ av avvikelser är mycket ovanliga och jag känner endast till några liknande bronsmynt från Gustav VI Adolfs tid. Femöringen från Gustav V förvärvades av undertecknad på en nätauktion i början av året från USA. Den lilla femöringen är utöver dubbelpräglingen slagen på ett avvikande ämne av aluminiumkaraktär.

Martin Wettmark

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppgesamlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND

Tel. och fax 046-14 43 69

e-post: siv-gunnar@swipnet.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Strandbergs Mynt

&
Aktiesamlaren AB
köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida
www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 6, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

Bli medlem i
SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Arsavgiften är 250 kr.
Som medlem får Du SNT automatiskt!

Du kan också prenumerera på SNT
för endast 200 kr per år.

www.numismatik.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19 507
S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)
☎ + fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

MYNTKOMPANIET

Vi håller **2 kvalitetsauktioner** och 9 månadsauktioner om året gemensamt med
Frimärkskompaniet, Lars-Tore Erikssons Frimärksauktioner och AB Philea.

Vi söker **inlämningar** av bättre mynt, sedlar, frimärken, vykort, handskrifter,
aktiebrev, autografer m.m.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom
ca 20 000 kunder ser varje auktion via våra kataloger och hemsidan.

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38
E-post: mail@philea.se

www.myntkompaniet.se

Myntauktion

ärligen i maj och december.

Ett mynt från våra tidigare auktioner

Välkommen som köpare eller inlämnare
på våra auktioner.

Frimärkshuset

Skandinavisk Filateli AB

Humlegårdsgatan 13 Telefon 08-661 74 50
114 46 STOCKHOLM Telefax 08-662 82 46

E-post: auctionbids@frimarkshuset.se
www.frimarkshuset.se

AURUM AUKTIONER AB

stockholm

Myntauktioner i
centrala Stockholm!

Låg provision - Alla objekt beskrivs utförligt
både i tryckt katalog och Internetkatalog

Vi söker alltid bättre
mynt, sedlar, medaljer, polletter och litteratur!

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13 Mail: info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

Sveriges Mynthandlares Förening anordnar

MYNTMÄSSA I LUND

Lördag 27 september
Hotel Lundia
(150 meter från järnvägsstationen).

Öppettid: 10.00 – 15.00
Entré 20 kr

Deltagande mynthandlare:
J. Pedersen Mynthandel, Pecunia, Ticalen Mynthandel,
Tamco Numismatics, Lunds Mynthandel, Antikboden, Sten Høy,
Riibe Mynthandel, Hamrin & Svahn Mynt, Strandbergs Mynthandel.

KINGDOM OF SWEDEN
Friedrich I., 1720-1751. 2 Riksdaler 1727, Stockholm. Extremely fine - uncirculated.

KINGDOM OF SWEDEN
Karl XII., 1697-1718. Oval gold medal 1718 by G.W. Vestner, Nuremberg, on the death of the Swedish King Karl XII. in Frederiksten, 1718. Extremely fine - uncirculated.

scaled
down

KINGDOM OF SWEDEN
Karl XII., 1697-1718. Gold medal (20 ducats) 1718 by J.C. Hedlinger, on the death of the Swedish King Karl XII. in front of the Norwegian fort Frederiksten, 1718. Very fine - extremely fine.

KINGDOM OF SWEDEN
Gustav III., 1771-1792. Portable, oval gold medal 1790 by C.G. Fehrman. Medal for Bravery, for officers, who participated in the sea battles of Frederikshamn and Svensksund, 1790. Very fine.

scaled
down

KINGDOM OF SWEDEN
Christina, 1632-1654. Silver medaillon 1644 by S. Dadler, on the Swedish sea-victory over the Danish at Fehmarn and the declaration of the majority of Christina heir Swedish apparent in Stockholm, 1644. Extremely fine specimen.

scaled
down

BALTIC STATES, CITY OF RIGA UNDER SWEDEN
Christina, 1632-1654. Golden, oval Gnadepfennig n. d. (about 1643) by J. Rethe. Struck by the City of Riga on the continued battle of Sweden for the liberty of the German Protestants after the death of Gustav II. Adolfs. Almost extremely fine.

RUSSIAN EMPIRE
Alexander II., 1855-1881. Portable gold medal for merit 1861, unsigned, for initiators of the abolition of serfdom. Very fine - extremely fine.

scaled
down

DENMARK, KINGDOM
Christian V., 1670-1699. Silver medaillon 1677, by C. Schneider, on the Danish sea-victories 1676-1677 and the Danish victory in the naval battle of Køge, 1677. Attractive and extremely fine specimen of the biggest baroque-coinage of the world.

Auctions I43 to I46
in Osnabrueck,
October 6 to 10, 2008

Interested in receiving our auction catalogues? Simply contact us!

CATALOGUE I43: Coins and Medals from ancient, medieval and modern times

CATALOGUE I44: Gold Coins • German Coins since 1871

CATALOGUE I45: Sweden and Europe – The Collection of the barons Bonde on castle Ericsberg

CATALOGUE I46: Russian Coins and Medals – minted history of five centuries

Profit from our experience –
consign your coins and medals!

Call: +49 541 96 20 20
Email: service@kuenker.com
Visit us at: www.kuenker.com

Fritz Rudolf Kuenker GmbH & Co. KG
Gutenbergstrasse 23 • 49076 Osnabrueck
Germany • www.kuenker.com
Osnabrueck • Berlin • Munich • Zurich

Myntauktion

FREDAGEN 21 NOVEMBER 2008
PÅ KUNGLIGA MYNTKABINETTET SLOTSBACKEN 6
STOCKHOLM MED START KL. 9.30

*Samling Bonde på Ericsberg
Del 3*

Auktionskatalog med avbildningar i färg kan avhämtas i vår lokal
Karlavägen 46, Stockholm fr o m 15 oktober till en kostnad av 200:-.

Den som önskar erhålla katalogen per post erlägger 275:-, utanför
Sverige 375:-. Betalning vänligen till vårt PlusGirokonto 25 42 99 -1.

Katalogen kommer också att vara utlagd på vår hemsida
www.nordlindsmynt.se ca 15 oktober 2008.

Visning kommer att äga rum auktionsveckan i våra lokaler,
måndag-onsdag 17-19 november, 14-19 och torsdagen 20 november på
Kungliga Myntkabinettet 11-17 eller efter överenskommelse.

Ulf Nordlind Mynthandel AB

Karlavägen 46, Box 5132, 102 43 Stockholm
Tel 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13, info@nordlindsmynt.se